

ROZLIČNOSTI

Ako nahradit' slovo venčovisko?¹

Podnetom na náš príspevok bola otázka pisateľa do jazykovej poradne Jazykovedného ústavu Ľ. Šúra SAV, akým výrazom nahradit' slovo *venčovisko*. Konštatoval, že používatelia tak nazývajú miesto vyhradené pre psov, kde sa môžu voľne pohybovať, pričom si ho odvodili od nespisovného slovesa *venčiť*, ktoré je českého pôvodu.

Pisateľ zhodnotil slovo *venčovisko* vecne ako odvodeninu od nespisovného poslovenčeného českého slovesa *venčiť*. Sloveso *venčiť* sa odmietlo vo viacerých príspevkoch aj v Kultúre slova. E. Ríšová v príspevku o slovese *vyvenčiť/vyvenčovať* vysvetlila, že základové sloveso *venčiť* v češtine má význam „byť vonku, prechádzať sa“, ako aj význam „vyvádzať psa von, obyč. aby vykonal telesnú potrebu“ (porov. Kultúra slova, 1976, č. 8, s. 287 – 288). Doplníme, že základom slovesa *venčiť* je česká príslovka *ven*, ktorá odkazuje na vonkajší priestor. Aj keď sme svojho času zaregistrovali skôr žartovné pokusy poslovenčiť čechizmus *venčiť* zámenou českej príslovky *ven* za slovenskú príslovku *von*, novotvar *vončiť* či *vyvončiť* sa neujal. V lexikálnom korpuse je 22 dokladov na sloveso *vončiť*, napr. *Vôdzky čakajú na príchod mladých, ktorí pravidelne vončia chlpáčov*. (trnavskyhlas.sk), a len 6 dokladov na sloveso *vyvončiť*, napr. *Pozerám do dialľky, či tam nebudú aj ľudské stopy, či niekto nebol vyvončiť (vraj takto sa to spisovne povie) psa*. (romozo.estranky.sk) Nielen majitelia psov cítili, že ide o umelo vytvorený výraz, ale nepodporili ho ani jazykovedci (hoci väčšina korpusových citácií im ho pripisuje), lebo nemá oporu v tvorení slov v slovenčine. Priponou *-čiť* sa v našom jazyku tvoria slovesá odvodené od názvov osôb, napr. *rybár – rybárčiť*, *drotár – drotárčiť*, *mlynár – mlynárčiť*, *redaktor – redaktorčiť*, niektoré od názvov vecí, napr. *hrdlo – hrdlačiť*, *hrča – hrčiť* sa.

¹ Príspevok vznikol v rámci grantu VEGA č. 2/0132/24 Slovenský pravopis a jeho pravidlá v kontexte súčasnej jazykovedy a jazykovej praxe 2.

Slovo *venčovisko* sa podľa textov v lexikálnom korpuse vyskytuje najmä v publicistike, v regionálnych i miestnych periodikách, keďže problematiku držania psov riešia územné samosprávy, a v blogovej komunikácii, a to v počte 716 dokladov. Z nich vyberáme tieto ukážky: *Venčovisko chce mestská časť spravovať ešte v tomto roku.* (Sme) – *Mesto sa snaží v rámci svojich možností vytvoriť priestor pre pohyb psov, postupne vo vyhradených priestoroch vznikajú venčoviská.* (MY Zvolensko-podpolianske noviny) – *Mesto plánuje koncom marca odovzdať do užívania osem tzv. venčovísk.* (Život Prešova) – *V každej mestskej časti má mesto Martin svoje pozemky, ktoré by mohli byť vyčlenené na psie „venčoviská“.* (stanislavthomka.blog.sme.sk)

O tom, že niektorí používatelia cítia príznakovosť výrazu *venčovisko*, resp. si nie sú istí jeho spisovnosťou, svedčí to, že ho dávajú do úvodzoviek či predsúvajú predeň skratku *tzv.* slova *takzvané*. Čo teda ponúknuť namiesto *venčoviska*? Ako prvý spomenieme výraz *výbeh*, ktorým sa ustáleno označuje „ohraničený priestor umožňujúci voľný pohyb hospodárskych zvierat“ (Krátky slovník slovenského jazyka, 2003), napr. dobytká, koní, hydiny. Slovo *výbeh* je vhodné použiť aj na pomenovanie miesta vyhradeného na voľný pohyb psov, čo sa v úze aj deje, porov. *V jednej [časti areálu] sú koterce s výbehom pre psov, stredná časť je vyhradená pre canisterapiu.* (MY Trnavské noviny) – *Psie výbehy alebo ihriská však nie sú samozrejmosťou, nie všade ich psičkári majú k dispozícii.* (Sme) – *Ak chceme umiestniť psa do koterca celodenne, je potrebné, aby mal koterec výbeh.* (hobbytec.sk) – *V tesnej blízkosti plánuje vybudovať oplotený priestor na výbeh psov, ktorý im poslúži aj ako cvičisko.* (MY Zvolensko-podpolianske noviny) Napokon i v niektorých textoch v korpuse sa slovo *venčovisko* vysvetľuje slovom *výbeh*, porov. *V bratislavskom Novom Meste pribudne majiteľom štvornohých miláčikov ďalšie venčovisko, resp. oplotený výbeh pre psy.* (Sme) – *Bude sa na lúke, ktorú dnes využívajú Solinčania ako výbeh pre psy – „venčovisko“ – stavať, alebo sa nevyužívané územie premení na park?* (MY Žilinské noviny)

Ďalším výrazom, ktorým možno nazvať priestor vyhradený na voľný pohyb psov, ale aj iných zvierat, je *výbežisko*. Hoci jeho výskyt nie je v súčasnosti výrazný (korpus zaznamenáva 71 dokladov), je pomerne čitateľný, keďže sa zaraďuje medzi slová s príponou *-isko* pomenúvajúce miesta, kde

sa odohráva nejaký dej, napr. *bojisko* (od *boj*), *letisko* (od *letieť*), *pracovisko* (od *pracovať*), *klzisko* (od *klzať sa*), *lovisko* (od *loviť*), *parkovisko* (od *parkovať*), *výstavisko* (od *výstava*, resp. *vystavovať*), *bludisko* (od *blúdiť*). Uvedieme príklady použitia slova *výbežisko* v jazykovej praxi: *Jednotlivé mestské časti po realizácii oplotených výbežísk, osadení košov na psie exkrementy sa dostávajú do situácie, keď už nepotrebujú takéto aktivity realizovať v plnom rozsahu.* (V. Šafárová [ed.]: *Teória a prax verejnej správy 2*) – *Podstatnú časť dňa však psy trávia... v priestranom výbežisku, v skupinách vytvorených na základe kamarátskej znášanlivosti.* (hotelprepsov.podlesok.sk) – *Detské ihrisko, oddychové zóny v tieni stromov... či dva špeciálne vyhradené priestory ako výbežiská pre psov prispievajú ku kultúrnejšiemu a zdravšiemu životnému prostrediu v okolí obytného domu...* (atomia.sk) – *V našom hoteli poskytneme vašim miláčikom kvalitné, príjemné ubytovanie v interiéri s veľkými trávnatými výbežiskami, kde sa dosýťosti vyhrajú.* (hotelprepsov.podlesok.sk)

Medzi dokladmi nechýbajú vety, v ktorých sa slovo *výbežisko* používa na označenie výbehu pre iné zvieratá: *Je tu aj zastrešený lonžovací kruh pre šesť koní, výbežisko pre kone, boxy pre kone a stajne.* (anitasemancikova.blog.sme.sk) – *Pri vstupe sa na vás rúti majestátna socha žrebca, dostihová dráha je jedna z najväčších v okolí... sú tu haly na parkúr, výbežiská, stajne.* (ekipa.sk) – *V priestraných výbežiskách, napodobňujúcich prirodzené podmienky, tu žijú žirafy, zebry a celý rad ďalších afrických zvieratiek.* (iberiatravel.sk)

Slovo *výbežisko* vzniklo zo slova *výbeh* príponou *-isko* alternáciou spoluhlások *h/ž* (porov. slovo *riečisko* odvodené od slova *rieka*, v ktorom pred príponou *-isko* nastala alternácia spoluhlások *k/č*). Dalo by sa uvažovať aj nad slovom *výbehovisko* utvoreným variantnou príponou *-ovisko* podobne ako slová *pieskovisko*, *bránkovisko*, v praxi však tento výraz nenašiel uplatnenie; v korpuse je jediný doklad: *... z dvoch spomenutých výbehovísk používam iba jedno, pretože to druhé je medzi domami a plné odpadkov – po ľudoch.* (blog.sme.sk), na internete sú štyri doklady: zo zápisnice z obce Hnúšťa (*jedno výbehovisko už máme*), z programového rozpočtu Levíc (*počet výbehovísk*) a z facebookovej stránky hotela pre psov v Modre.

Vráťme sa ešte k slovu *venčovisko*. Je zaujímavé, že hoci si to mnohí myslia, nejde o české prevzatie, ale o nesystémovú odvodeninu od slove-

sa *venčiť* utvorenú v slovenskom prostredí. Ak by sme mali v češtine od slovesa *venčiť* utvoriť názov miesta, v ktorom sa psi môžu voľne prevetrať a vybehať, bolo by to slovo *venčistiště*. Slovo *venčistiště* však nezachytáva nijaký z českých výkladových slovníkov. Jediný doklad nájdeme v databáze Neomat Ústavu pre jazyk český Akadémie vied ČR obsahujúcej neologický excerpčný materiál, ktorý sa stal podkladom na vydanie dvoch slovníkov neologizmov *Nová slova v češtině: Jakmile kdokoli nalezne v minulosti osobnosti nebo události, na jejíž počest byla socha postavena, cokoli neokretního, může být přes noc přeměněna na dětské pískoviště nebo venčistiště pro pejsky.*

Záver: Namiesto nespisovného výrazu *venčovisko*, ktorý sa používa na označenie priestoru vyhradeného na voľný pohyb pre psov a iné zvieratá, môžeme použiť slová *výbeh* alebo *výběžisko*.

Silvia Duchková
Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, v. v. i.